

U okviru projekta “Gradimo zajedno – monitoring i javno zastupanje u lokalnim zajednicama“ koji sprovode Konrad-Adenauer Fondacija, Udruženje Atina i Makedonsko udruženje pravnika a finansijski podržava Evropska unija izrađena je analiza „Mogućnosti i prepreke za uključivanje izbeglica i migranata u glavne tokove društva u Srbiji“. U produžetku se nalaze preporuke koje se odnose intergaciju tražioca/teljki azila, migranata i izbeglica u srpsko društvo.

ZAKLJUČAK I PREPORUKE

Na osnovu analize podataka možemo zaključiti da Srbija ima dobar normativni okvir, kao i politike za integraciju koje nisu adekvatno iskorišćene do sada. Bez obzira da li osobe iz izbegličke populacije koje se nalaze u Srbiji tranzitiraju ili ostaju, bez obzira da li je status iregularan, da li su u proceduri dobijanja azila ili ne, neophodno je pružiti uslove za integraciju, odnosno implementirati postojeće normativne okvire. Integrisati ne znači ostati zauvek u jednom mestu, ingerisati ne znači sprečiti ljude da idu dalje ako žele, integrisati znači dati mogućnost svakom pojedincu/ pojedinki da se oseća prihvaćeno, ravnopravno i da uživa prava kao svi građani/ke Srbije. Kako bi se to ostvarilo, neophodno je unaprediti implementaciju postojećeg normativnog okvira, i unaprediti sistem zaštite i podrške. Ova analiza daje određene preporuke koje su produkt profesionalaca u ovoj oblasti:

NORMATIVNI OKVIR

- Iako je postojeći normativni i regulatorni okvir koji reguliše politike integracije zadovoljavajuć, neophodno je uspostaviti normativnu i praktičnu sinergiju između Zakona o azilu i drugih zakona značajnih za različite aspekte integracije: stanovanje, socijalnu zaštitu, zdravlje, obrazovanje, zaštitu od diskriminacije, zaštitu od nasilja, i drugih;
- Od posebnog je značaja sinergija normativnih standarda i praksi u oblasti zaštite žrtava trgovine ljudima i drugih vidova nasilja, kako bi identifikovane žrtve iz izbegličke populacije uživale sva pripadajuća prava.

UČEŠĆE ZAJEDNICE

U procesu integracije migranata/izbeglica, posebnu pažnju treba posvetiti prevenciji diskriminacije i marginalizacije, kao i borbi protiv rasizma i ksenofobije:

- Potrebno je edukovati javnost i putem medijskih sadržaja jačati pozitivne stavove o izbeglicama i migrantima i njihovoj integraciji u Srbiji;
- Treba organizovati manifestacije u zajednici i posebno motivisati lokalno stanovništvo, zajedno sa kulturnim medijatorima i migrantima (naročito onima koji su se uspešno integrisali) da aktivno učestvuju kroz promociju primera dobre prakse.
- Afirmisati volonterizam i volonterski rad, kako kod lokalnog stanovništva, tako i kod izbegličko-migrantske populacije, kako bi dve zajednice uspostavile dublju interakciju i kroz zajedničke (ekološke, kulturne i dr) akcije bolje se upoznale, smanjile međusobnu distancu, i u isto vreme unapredili okolnosti za razvoj lokalne sredine.

OSTVARIVANJE PRAVA NA UTOČIŠTE

U Srbiji su načinjeni početni koraci koji prepoznaju rodni aspekt pri kreiranju i pružanju programa podrške izbeglicama i migrantima (recimo, vodi se rodna statistika o podnetim aplikacijama za azil i

redovno se objavljuje na Migracionom profilu Republike Srbije), potrebno je dalje raditi na njegovoj razradi i unapređenju.

- S obzirom na to, neophodno je uspostaviti rodno osjetljive procedure u procesu dobijanja azila na koje se Srbija obavezala ratifikacijom Istanbulske konvencije, i drugih mehanizama zaštite u ovoj oblasti;
- Uz to, neophodno je jačanje kapaciteta nadležnih institucija, pre svega Kancelarije za azil i policije za senzitivno postupanje sa ženama i devojkicama, za koje bi pretrpljeno nasilje mogao da bude osnov za traženje međunarodne zaštite.

PRISTUP U PROCESU ZAŠTITE I INTEGRACIJE

Standardni pristup u procesima zaštite i integracije posebno osjetljivih grupa, uključujući migrante i izbeglice je pristup „odozgo prema dole“ i podrazumeva set definisanih standarda, procedura i koraka koji omogućavaju da se rešenja donose isključivo iz postojećeg repertoara gotovih rešenja. Ovaj pristup je neophodan u početnim fazama pri kreiranju okvira za delovanje, ali se dugoročno, najčešće pogrešno koristi za rešavanje kompleksnih problema proisteklih iz vladajućih društvenih odnosa i normi, ili kao opravdanje za manjak fleksibilnosti i inovativnosti u postupanju.

Uz to, neophodno je konstantno imati na umu potrebe i specifičnu osjetljivost devojčica i žena, jer se od njih očekuje da u okviru svojih zajednica otelotvore sva sećanja na zemlju porekla kroz brigu o deci, domaćinstvu, jeziku: ova uloga koja im je dodeljena ima ozbiljan uticaj na proces integracije i dodatnu izolaciju i socijalnu, ekonomsku i kulturnu zavisnost. Ovo je i ključni razlog zbog kog su žene migrantkinje/izbeglice manje vidljive i dodatno im je otežan pristup uslugama:

- Neophodno je jačanje kapaciteta nadležnih institucija i organizacija za promenu paradigme programa zaštite i integracije, i to:
- sa standardnih i standardizovanih modela na participativne modele „pozitivnog odstupanja“, gde korisnici/ce sami definišu efekte i uspehe i postaju aktivni subjekti i promoteri nekih modela integracije u svojim zajednicama
- sa modela zasnovanih na unapred predviđenim aktivnostima, na modele zasnovane na potrebama i pravima migranata/kinja
- sa modela koji su rodno i uzrasno neutralni na rodno i uzrasno senzitivne modele
- sa modela koji su zasnovani na vulenrabilnostima na modele koji u obzir uzimaju i rezilijentnost;
- Uključiti predstavnike lokalnih organa vlasti, kao i migrante/izbeglice u donošenje odluka o aktivnostima i programima koji su im namenjeni, i posebno kreirati mehanizme za aktivnu participaciju žena i dece iz migrantske/izbegličke populacije;
- U procesima integracije, u vidu imati širi spektar prava od onih koja se uobičajeno tretiraju u fazi urgentnog zbrinjavanja – kulturna prava, pravo na odmor i razonodu (i igru), građansku participaciju, i sl.

INFORMISANJE

Uredba o načinu uključivanja u društveni, kulturni i privredni život lica kojima je priznato pravo na utočište, propisuje potpuno i pravovremeno informisanje lica kojima je priznato pravo na utočište. Informativni materijal koji se u tom smislu priprema, sadrži relevantne informacije o pravima, dužnostima, mogućnostima za zapošljavanje i sl.

- S tim u vezi, neophodno je kreiranje i konstantno ažuriranje spiska i opisa usluga dostupnih na nacionalnom i lokalnom nivou (uključujući programe i usluge koje pružaju organizacije civilnog društva), namenjenog svim licima iz izbegličko-migrantske populacije, nezavisno od njihovog trenutnog pravno-političkog statusa;
- Posebno je važno kreiranje liste specijalizovanih usluga namenjenih ženama i devojčicama;
- S obzirom na nejednak pristup resursima, uključujući i informacije, treba primenjivati posebne intervencije usmerene na žene i devojčice, da bi se obezbedio njihov jednak pristup svim uslugama. U vezi s tim, informacije treba da pružaju dobro obučeni saradnici, uključujući žene prevoditeljke/kulturne medijatorke i treba da obuhvataju pakete informacija o prevenciji nasilja, zaštiti od nasilja i dostupnim uslugama, uključujući i savetovanje.

SMEŠTAJ

Omogućiti smeštaj koji promoviše interakciju sa lokalnom sredinom kako bi se smanjila socijalna distanca, ksenofobija, ali i razvilo tolerantno društvo koje štiti osobe u potrebi za utočištem;

ZAŠTITA POSEBNO OSETLJIVIH GRUPA

- Iskoristiti postojeće kapacitete sistema socijalne zaštite, kao i povećati ih u cilju pružanja adekvatnog smeštaja i zaštite za razdvojenu decu i decu bez pratnje, poput kuće na pola puta, hraniteljstva...
- Uspostaviti specijalizovane programe i smeštajne kapacitete za žene i devojčice iz migrantske i izbegličke populacije koje su preživele nasilje, koji podrazumevaju usluge koje su prilagođene, rodu, kulturi, uzrastu, ali i obaveznu uslugu kulturne medijacije koja bi omogućila pristup svim uslugama bez teškoća;
- Usvojiti standardne operativne procedure i napraviti formalni mehanizam upućivanja koji bi omogućio da žrtve trgovine ljudima i nasilja dobiju pravovremenu i sveobuhvatnu podršku. Nakon usvajanja procedura i formalnog mehanizma upućivanja neophodno je organizovati obuku za sve aktere na terenu u cilju adekvatne i pravovremene implementacije;
- Omogućiti strukturiranu psihološku podršku, sa kulturnim medijatorima, koja uvažava rodni aspekt i koja bi se odvijala van cetara u uslovima adekvatnim za to.

ZDRAVSTVENA ZAŠTITA

- Omogućiti da zdravstvene usluge budu van centara kako bi se smanjila socijalna distanca, ali i unapredilo psihološko stanje izbeglica/migranata;
- Omogućiti savetovanje o reproduktivnom i seksualnom zdravlju na maternjem jeziku, kao i ginekološke preglede van centara koji bi prevenirali marginalizaciju u lokalnoj sredini;
- Jasno definisati procedure po pitanju zdravstvenih intervencija i pružiti informacije blagovremeno, naročito o kompleksnijim procedurama poput abortusa, operacija i sl.;

OBRAZOVANJE

- Omogućiti prevođenje u svim školama, obezbediti ubrzane kurseve jezika i participaciju roditelja u školovanju dece

- Omogućiti srednjoškolsko obrazovanje u skladu sa interesovanjem deteta, uz njegovu punu participaciju;
- Obezbediti olakšanu proceduru za nostrifikaciju diploma za tražioce/teljke azila s obzirom na to da većina dolazi iz ratom zahvaćenih područja gde ne mogu dobiti dokaze o školovanju, već urediti testiranje znanja i veština kao jedan od načina za nostrifikaciju i sertifikovanje;
- Osim uključivanja u formalni obrazovni sistem, obrazovanje i obuke treba da obuhvate kurseve namenjene opštoj/kulturnoj orijentaciji da bi se migrantima/izbeglicama pružio dobar uvid u život u Srbiji i fundamentalne vrednosti koje uređuju koegzistenciju, uključujući demokratiju, vladavinu prava, rodnu ravnopravnost, kao i različite teme značajne za ekonomsko osnaživanje. Naročito je važno da se ženama iz migrantske i izbegličke populacije omogući pristup obrazovanju i kursovima, kao važnima za jačanje rezilijentnosti u procesu integracije.

ZAPOSŁJAVANJE I UKLJUČIVANJE NA TRŽIŠTE RADA

- Obezbediti stručne kurseve, podršku za izbeglice/migrante pri Nacionalnoj službi za zapošljavanje koji bi omogućili lakše uključivanje na tržište rada;
- Usvojiti mere za uključivanje migranata/izbeglica na tržište rada, poput olakšica za poslodavce, ali i promovisanje koncepta socijalne odgovornosti u poslovnom sektoru;
- Omogućiti rano uključivanje na tržište rada (pre isteka devetog meseca) uz izdavanje privremenih dozvola za rad na period od tri do šest meseci, što bi doprinelo prevenciji radne eksploatacije.